

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kasseiweg in Landen (Rumsdorp)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:
Kasseiweg, Landen (Rumsdorp) – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24059/103.1

Inge Verdurmen

14/02/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	4
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	5
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	5
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	6
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	6
2.4.	Juridische toestand.....	6
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	6
2.4.2.	Omgeving	7
2.4.3.	Natuur en Bos.....	7
2.4.4.	Landbouw en Visserij.....	7
3.	Beheersvisie	8
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	8
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	8
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	9
4.	Bronnen	9
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
5.1.	Omgevingsplan	9
5.2.	Fotobijlage	9
5.3.	Documentatie	10
5.4.	Criterionota	10

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Deze beschermingsaanvraag maakt deel uit van een thematisch-geografisch pakket van kasseiwegen in streekeigen materiaal in Vlaams-Brabant zoals voorzien in de beschermingskalender 2020. Een inventarisatieproject in 2019-2020 bracht de zeldzaamheid van nog intacte kasseiwegen in Vlaams-Brabant in kaart. Bijzondere aandacht ging uit naar kasseiwegen aangelegd in lokale natuursteen zoals Tiense kwartsiet en/of Gobertange. De bijhorende criterianota (bijlage 5.4) stelt een pakket van 14 kasseiwegen voor bescherming als monument voor.

1.1. Situering

De kasseiweg bevindt zich ten noorden van de dorpskern van Rumsdorp en loopt tussen de Landenstraat/Rumsdorpstraat en de Tiensestraat van het noordoosten naar het zuidwesten richting Overwinden. De weg ligt in het verlengde van de Pitsaerlaan en loopt tussen uitgestrekte akkers.

1.2. Historisch overzicht

De kasseiweg maakt deel uit van het netwerk van veldwegen tussen Rumsdorp, Overwinden en Neerwinden zoals wordt weergegeven op de 18de-eeuwse kaarten van Villaret en de Ferraris. De weg liep toen dwars door de akkers van de 'Plaine de Neerwinden' en kruiste daarbij de administratieve grens tussen Rumsdorp en Landen. Op de Popkaart wordt de weg aangeduid als verbinding tussen Rumsdorp en Overwinden, de 'chemin de Haute-Winte'. Volgens de Atlas der Buurtwegen had weg nr. 5 een breedte van circa 4m en was hij 793m lang. Op het grondgebied van Landen was de weg 6m breed. Dit tracé vormde een rechtstreekse verbindingsweg tussen de kernen van Overwinden en Rumsdorp.

Op de topografische kaart van 1885 is de noordoostelijke helft van de weg aansluitend bij Rumsdorp reeds verhard. Midden 19de eeuw werd er in Landen geld vrijgemaakt voor het onderhoud en herstel van de wegen. De onverharde wegen die tijdens de winter en bij regen onbruikbaar waren, kregen een verharding met 'pavés' of kasseien. Op de onverharde bermen langs deze kasseiwegen gold een rijverbod om schade te vermijden en voetgangers te beschermen.

In 1900 voorzag Rumsdorp extra middelen om de toegankelijkheid van een aantal secundaire wegen te verbeteren onder andere door een betere afwatering van het regenwater. Buurtweg nr. 5 werd hierbij als eerste aangepakt omdat herstel dringend nodig was. Ook in 1922 wordt er extra geld vrijgemaakt om een aantal noodzakelijke wegenwerken uit te voeren.

Vanaf 1930 toont de topografische kaart dat ook de andere helft in het zuidwesten verhard is. Bij de ruilverkaveling van dit gebied in 1973 verdween een aantal onverharde wegen, zo ook een zijweg die halverwege de kasseiweg aftakte naar het noordwesten.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Een algemene beschrijving van de historiek, opbouw en kenmerken van kasseiwegen is opgenomen in de criterianota 'Kasseiwegen in Vlaanderen' (Onroerend Erfgoed, 2023) (bijlage 5.4).

De kasseiweg ligt in een nog dominant agrarisch landschap met uitgestrekte open velden. De kasseiweg heeft een tonrond profiel van 4 m breed en is over een lengte van ongeveer 850 m verhard met kasseien. Een eerste wegsegment vanaf het noordoosten van ongeveer 400 m lang is aangelegd met grijze kwartsietkasseien in een vierkant formaat (± 17 cm x 17 cm) gelegd in een halfsteensverband. De kasseien zijn afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen van Petit Granit (met een lengte olopend tot 35 cm).

Halfweg het tracé ligt een zone met asfalt die de overgang markeert naar een tweede wegsegment van ongeveer 200 m aangelegd met hoofdzakelijk Tiense kwartsiet. De kasseien zijn onregelmatig van vorm en hebben een voskleurige patina. De boordstenen zijn eveneens in Tiense kwartsiet (met een lengte oplopend tot 29 cm). De voegvulling met zand zorgt voor een waterdoorlatende wegverharding. Aansluitend bij de Tiensestraat in het zuidwesten is er meer variatie in de kasseisoorten en zijn er zones met grijze kwartsiet en Vossekoppen tussen boordstenen van zowel Tiense kwartsiet als Petit Granit. De aanzet van de kasseiweg aan de Tiensestraat is aangelegd met porfier kasseien. De kasseiweg is in het noordoosten vanaf de Landenstraat/Rumsdorpstraat deels ingesneden tussen grasbermen met vlasbekje, vlier en kornoelje. In deze holle weg zijn de bermen tot ongeveer 2 m hoog. Halverwege het tracé komt de weg op het niveau van de omringende akkers en zijn er open zichten op de omgeving met in de verte de kerktorens van Rumsdorp en Landen.

De erfgoedkenmerken en -elementen zijn:

1° kasseiweg:

- a) Verharding met vierkante kasseien in grijze kwartsiet in halfsteensverband;
- b) Verharding met kasseien in Tiense kwartsiet in onregelmatig verband;
- c) Tonrond profiel van 4 m breed met boordstenen in Petit Granit en Tiense kwartsiet;
- d) Open voegen met los zand en waterdoorlaatbare fundering;

2° bermen:

- a) Grazige bermen;
- b) Hogere taluds met vlier en kornoelje in de holle weg.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 8/09/2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Het landbouwbedrijf op de hoek van de kasseiweg en de Tiensestraat is een storend element in de ruimtelijke context.

De kasseiweg vertoont een goede bouwfysische toestand. Hier en daar werden kleine putten opgevuld met asfalt. Lokaal is er spoorvorming en is het wegprofiel verzakt ten gevolge van het landbouwverkeer. De boordstenen liggen hier wat hoger dan de kasseien. Niettemin is de berijdbaarheid over het algemeen nog goed wat doet veronderstellen dat de fundering nog voldoende kracht bezit, zelfs voor het huidige landbouwverkeer.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

De kasseiweg is een zeldzaam en goed bewaard voorbeeld van een landelijke weg met kasseibestrating. Het wegtracé maakt deel uit van het historisch netwerk van oorspronkelijk onverharde en meestal holle wegen die de verschillende gehuchten met elkaar verbonden en vaak dwars over de akkers heen liepen. Het wegtracé is ongewijzigd en vormt aldus een relict van het ruraal landschap uit het verleden. De kasseiweg is een voorbeeld van de veelheid aan lokale wegen die in gebruik waren.

De kasseibestrating getuigt van de evolutie van de wegenbouw en infrastructuurwerken in Vlaanderen tijdens de 19de en 20ste eeuw en van de aanpak van de gefaseerde verharding van buurtwegen door de lokale gemeenschappen. Als weg aansluitend bij de dorpskern en

met een deels hol wegprofiel kreeg dit wegtracé voorrang op andere wegen met het oog op een betere toegankelijkheid.

De aanleg van de weg in Tiense kwartsiet refereert aan de ontginning van dit materiaal in lokale groeves en het veelvuldig gebruik ervan als kasseibestrating in deze regio tijdens de 19de en 20ste eeuw.

Technische waarde

De kasseiweg is grotendeels aangelegd in grijze en Tiense kwartsiet met een herkenbaar tonrond profiel. De kasseien hebben een waterdoorlatend wegdek en zijn afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen in zowel Tiense kwartsiet als Petit Granit. De fundering, de langs- en dwarsprofielen en de afboording van de weg zijn uitgesproken technische kenmerken die getuigen van een grote vakbekwaamheid waar vandaag nog weinig voorbeelden van bewaard zijn. De kasseibestrating en de techniek van wegverharding zijn exemplarisch voor de oude landelijke wegenbouw.

Esthetische waarde

De vormgeving, het homogeen materiaalgebruik en de vakbekwame aanleg zorgen voor een hoge esthetische belevingswaarde. De rurale context verleent het ensemble van de kasseiweg bijkomend een rustiek karakter. De groene bermen in de holle weg versterken de contextwaarde en geven de kasseiweg als geheel een bijzondere visuele kwaliteit.

2.2. Motivering van het type bescherming

De kasseiweg wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Voor de bescherming van de kasseiweg wordt het beschermingstype monument voorgesteld omdat een kasseiweg een onroerend goed betreft dat duidelijk het werk is van de mens.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Voor de afbakening van de kasseiweg wordt het volledige wegprofiel voorgesteld inclusief de bermen met beplanting. De afbakening gebeurt op basis van het GRB en de meest recente orthofoto, rekening houdend met de situatie op het terrein.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De kasseiweg is opgenomen in de inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/306998>

Nabij de afbakening liggen de beschermde dorpsgezichten 'Watermolen Pitsaermolen en parochiekerk Sint-Gillis: omgeving' en 'Motte van Rumsdorp met omgeving'.

2.4.2. Omgeving

De kasseiweg is volgens het gewestplan Tienen-Landen (24/3/1978) gelegen in agrarisch gebied. In het noordoosten is er een zone die overlapt met het reservatiedienstbaarheidsgebied voor een omleidingsweg bij Rumsdorp.

De kasseiweg ligt in herbevestigd agrarisch gebied (HAG) als deel van 'Droog Haspengouw' en van de 'Landbouwgebieden tussen de Kleine Gete en de Herk ten zuiden van Sint-Truiden'.

De noordoostelijke wegbermen van de kasseiweg vallen binnen het RUP 'Bedrijvigheid Landen' (8/6/2021), deelplan 1, waarbij een aantal percelen omgevormd werd tot zone voor agrarische bedrijvigheid met nabestemming agrarisch gebied in functie van de inrichting van het landbouwbedrijf op de hoek met de Tiensestraat.

2.4.3. Natuur en Bos

De kasseiweg ligt in een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor akkervogels en voor Natura 2000-soorten (grauwe kiekendief, grauwe klauwier, kwartelkoning en hamster).

Holle wegen en hun vegetatie zijn op basis van artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (Vegetatiebesluit) verboden te wijzigen kleine landschapselementen. Van het wijzigingsverbod kan slechts worden afgeweken middels het verkrijgen van een ontheffing, aan te vragen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

- Holle wegen bestaan uit het vlakke weggedeelte, de taluds en de schouders van de taluds. Waar deze schouders van de taluds (eerste twee meter bovenop talud) op aanpalende percelen zijn gelegen, dient een eventueel beschermingsbesluit ook die gedeelten van die private percelen te omvatten.

Holle wegen en hun vegetaties moeten als kleine landschapselementen worden beheerd volgens de code van goede natuurpraktijk (zie bijlage 1 onderaan

[https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20\(3\)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen](https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20(3)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen))

In het beheerplan vastgelegde maatregelen kunnen geen voorrang hebben op bovenstaande regelgeving.

Onderstaande direct werkende normen zijn hierbij van toepassing:

Artikel 16 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997
Artikel 7 Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21.10.1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 23.07.1998

Artikel 81 en 90bis Bosdecreet.

Onderstaande doelstellingen of zorgplichten zijn hierbij van toepassing:

Artikel 14 §1 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997.

2.4.4. Landbouw en Visserij

Het landbouwgebruik (2021) ten noordwesten van de kasseiweg bestaat uit granen, zaden en peulvruchten, ten zuidoosten van de kasseiweg uit suikerbieten.

De kasseiweg maakt deel uit van het vastgesteld landinrichtingsproject 'Water-Land-Schap' (14/05/2019) om droogte, erosie en wateroverlast in landelijke gebieden aan te pakken.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers moeten rekening houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De beheersdoelstellingen hebben tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken, en -elementen te vrijwaren en te versterken. De beheersdoelstellingen zijn er op gericht om de ensemblewaarde van de weg te behouden, goed te beheren en waar nodig te herstellen. De opgesomde erfgoedkenmerken en elementen met hun unieke samenhang moeten duurzaam en geïntegreerd beheerd worden met respect voor de draagkracht van het gebied.

Bij een eventuele heraanleg of herstelling van de kasseiweg moet de oorspronkelijke tonronde profielopbouw aangehouden worden zodat de afwatering optimaal is. De bestaande materiaalsoorten moeten maximaal worden hergebruikt en indien nodig aangevuld door gelijksoortige recuperatiematerialen.

Bij de heraanleg moeten de steenafmetingen, het legpatroon, de opstop en de kantopsluiting geëerbiedigd worden. De kasseien moeten met open voeg worden aangelegd op een waterdoorlatende fundering. Ook de grazige zijbermen moeten gerespecteerd worden evenals de taluds van de holle weg met kenmerkende beplanting.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Stadsarchief Landen, Beraadslagingen gemeenteraad en schepencollege Rumsdorp, 1896-1970.

Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège, levée par Villaret, Ingénieur du Roi, 1745-1748, schaal 1:14.400, originelen bij het Institut National de l'Information Géographique et Forestière-Saint-Mandé (France), Cartothèque, Chemise 292.

Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, originelen in de Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, Ms. IV 5.627.

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Topografische kaarten van België, Tweede editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1880-1884, schaal 1:20.000.

Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.

Mondelinge info Georges Wemans (11/03/2019).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

Beschermingsdossier: Kasseiweg, monument

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

5.4. Criterianota